

understanding and practical skills for the implementation of leading approaches to the management activities in compliance with the norms, principles of morality and ethics. While its functions are: cognitive, prognostic, communication, information, organization and coordination, creative engineering design, analysis, corrective, innovative vector, social. We have identified such components of innovative culture of the heads of education institutions: socio-determination, information and innovation, organizational and creative, acmeological providing general and special in the development of this process.

The procedural model of formation of innovative culture of the head of the education institution is represented by blocks (socio-oriented, targeted, procedural and technological, analytical and productive), developed in accordance with the provisions of synergistic, acmeological and moderating approaches, captures a number of general and specific characteristics for effective development of innovative culture of the heads of education institutions, allows to predict the reporting process, outline the strategy and tactics of further actions.

The complex of pedagogical conditions for the successful functioning of the model takes into account reformation of innovative culture of the heads of institutions: variable programs of leadership development in areas of vocational and management activities; ongoing development and production of professional-personal qualities of leaders in the educational environment of education institution; the integrated use of information technology resources in professional and managerial activities of the supervisor.

Key words: *innovative culture, innovative culture of the head of education institution, innovative thinking, innovative development, innovative activity, innovative potential, professional activity, self-appraisal, cognitive capabilities, administrative capabilities.*

УДК 37(09):37.012(477)“189/191”

Наталія Осьмук

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-0784-1350

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ РЕФОРМАТОРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

У статті досліджено особливості вивчення теорії і практики зарубіжної реформаторської педагогіки у вітчизняній та українській педагогічній думці кінця ХІХ – початку ХХІ століть. На підставі виокремлених провідних тенденцій вивчення явища й обґрунтованих критеріїв простежено методологічну та змістову генези вивчення теорії реформаторської педагогіки й особливості використання її новаційного досвіду, запропоновано авторську періодизацію вивчення теорії і практики зарубіжної реформаторської педагогіки у вітчизняній та українській педагогічній науці вказаного періоду.

Ключові слова: *зарубіжна реформаторська педагогіка, вітчизняна й українська педагогічна думка кінця ХІХ – початку ХХІ століть, критерії, періодизація.*

Постановка проблеми. Науковий аналіз будь-якого явища неможливо уявити без постановки конкретних дослідницьких питань та вибору методологічних підходів. У сучасних умовах завдяки дотриманню принципів

історичного об'єктивізму, плюралізму й відкритості, значно розширюється і поглиблюється поле історико-педагогічних досліджень, що, у свою чергу, активізує потребу вдумливого вибору методологічних орієнтирів дослідження. Одним із важливих аспектів застосування методології дослідження є проблема періодизації розвитку певного явища в конкретно-історичних умовах.

Аналіз актуальних досліджень. Сучасна історико-педагогічна наука посилює увагу до проблем розробки концептуальних положень методології історико-педагогічного дослідження. Важливі напрацювання в цьому аспекті здійснені науковцями Л. Березівською, М. Богуславським, Л. Ваховським, Н. Гупаном, Н. Дічек, С. Золотухіною, В. Курилом, Н. Побірченко, О. Сухомлинською та іншими.

Мета статті: на підставі з'ясування провідних тенденцій вивчення досвіду реформаторської педагогіки у вітчизняній та українській педагогічній думці кінця ХІХ – початку ХХІ століть запропонувати авторську періодизацію досліджуваного явища.

Методи дослідження: загальнонаукові (аналіз, синтез, аналогія, порівняння, узагальнення) та конкретнонаукові: конструктивно-генетичний, та історико-порівняльний.

Виклад основного матеріалу. Дослідження реформаторської педагогіки у вітчизняній та українській педагогічній думці беруть свій початок від появи самого феномену. Цей процес позначений значною кількістю праць різних за часом видання, за спрямуванням і методами аналізу. Джерельну базу наших розвідок становили: наукові монографії, статті, брошури; публіцистичні й історичні праці учасників і дослідників явища, зокрема вітчизняних і зарубіжних науковців, освітян, педагогів, істориків.

Урахувавши періодизації, що існують у сучасній науці, а саме: періодизацію розвитку української педагогіки О. Сухомлинської [7], періодизацію реформування шкільної освіти в Україні Л. Березівської [1], періодизацію розвитку національної історико-педагогічної науки Н. Гупана [2], періодизацію розвитку «нового виховання» Г. Кемінь [3], періодизацію соціально-політичного й культурного розвитку України В. Курило [4], С. Сірополка [6], пропонуємо власне бачення процесу вивчення й використання вітчизняною педагогічною думкою досвіду реформаторської педагогіки з 80-х років ХІХ і до початку ХХІ століття.

Вважаємо за необхідне пояснити, що процес вивчення досліджуваного феномену вітчизняною педагогічною думкою ми розглядаємо як закономірні й послідовні зміни відповідно до особливостей політичного, соціально-культурного життя українців, особливостей розвитку української педагогіки. У цьому критеріями визначення періодів та етапів розвитку й використання реформаторського досвіду педагогами, науковцями, освітянами було обрано: 1) напрями

дослідження змістового поля феномену, що зумовлювалися необхідністю вивчення актуальних ідей, концепцій у кожному з періодів з огляду на суспільно-політичні, соціально-економічні та культурні потреби суспільства; 2) загальні методологічні підходи і методи наукових досліджень реформаторської педагогіки та їх прояв у самостійних дослідженнях учених, які працювали в межах вітчизняного й українського наукового-педагогічного простору; 3) характер використання реформаторських ідей та інновацій у процесах модернізації вітчизняної освітньої та виховної сфер; 4) рівень соціально-політичного розвитку українців, зокрема наявність державного утворення, що безпосередньо впливало на напрями й міру підтримки наукових розвідок української педагогічної науки.

Вивчення реформаторської педагогіки ми розглядаємо як окремий напрям розвитку української педагогіки. Сучасна педагогічна наука пропонує різні підходи до її періодизації. Для виокремлення періодів вивчення й використання реформаторської педагогіки українською педагогічною думкою 80-х років XIX – початку XXI ст. ми послуговувалися визначеними О. Сухомлинською періодами та етапами розвитку педагогіки в Україні IX – XXI століть [260].

Запропонована нами періодизація вивчення й використання реформаторської педагогіки українською педагогічною думкою у визначених хронологічних межах передбачає виокремлення п'яти періодів, узагальнена характеристика яких пропонується за вказаними вище критеріями.

Перший період (80-ті роки XIX ст. – 1917 р.) цікавий з точки зору виникнення, розвитку та розповсюдження реформаторської педагогіки у країнах Західної Європи, США та Російській імперії. У цей час відбувається популяризація зарубіжного прогресивного досвіду в колах педагогічної громадськості в умовах активізації просвітницької та національно-демократичної роботи в суспільстві.

У межах даного періоду можна виокремити два теоретичні підходи до вивчення зарубіжної прогресивної педагогіки. Перший був презентований представниками національно-просвітницького руху: М. Драгомановим, Б. Грінченком, В. Антоновичем, С. Русовою й орієнтувався на вивчення досвіду організації національної школи в багатонаціональних державах. Серед представників російської ідеології вітчизняної педагогіки того часу найвагоміші дослідження методичних, організаційних і змістових інновацій зарубіжної педагогіки були здійснені Х. Алчевською, М. Корфом, С. Миропольським, К. Ушинським. Ознайомленню з досвідом зарубіжної педагогіки сприяли також ґрунтовні праці Д. Семенова, М. Померанцева, М. Весселя, А. Готалова-Готліба, О. Музиченка. Окремі проблеми використання реформаторського досвіду в шкільній практиці були висвітлені у працях Є. Лозинського, П. Межуєва, Е. Янжул, П. Капніста та ін.

У справі використання прогресивних здобутків реформаторської педагогіки варто відмітити діяльність Всеукраїнської спілки вчителів і діячів народної освіти (1906 р.), активними членами й засновниками якої виступили С. Русова, Б. Грінченко, С. Єфремов, В. Дурдуківський, С. Черкасенко, М. Крупський. У подальшому вивчення реформаторської педагогіки пов'язано з діяльністю першого наддніпрянського педагогічного часопису «Світло» (1910–1914 рр.). Саме праці Г. Лубенця, О. Музиченка, С. Русової, Я. Чепіги, С. Черкасенка, Г. Шерстюка у сфері порівняльної педагогіки започаткували організований процес вивчення досвіду реформаторської педагогіки в українській педагогічній думці початку ХХ ст.

Узагальнений аналіз процесу вивчення реформаторської педагогіки в цей період дає підстави визначити серед *провідних напрямів вивчення* такі, як: досвід організації національної школи в багатонаціональних державах; принципи організації й методичне забезпечення реформаторського європейського та північноамериканського шкільництва; теоретичне й організаційно-методичне забезпечення демократичної, національної трудової школи; *серед загальних підходів та методів дослідження* – ознайомлення, переклади творів, перші спроби аналізу й теоретичних узагальнень ідей реформаторської педагогіки, перевага інформаційно-описових і описово-аналітичних методів; переклади, реферати українською мовою творів реформаторів, поширення порівняльно-зіставного та креативно-творчого підходів у дослідженнях як підґрунтя майбутніх авторських концепцій; *серед особливостей* використання інноваційного досвіду: епізодичне використання елементів досвіду реформаторської педагогіки в діяльності приватних, недільних, земських шкіл; поява закладів за принципами зарубіжних «нових шкіл», сільських виховних будинків; популяризація реформаторського досвіду серед педагогів-практиків; використання концептуальних основ при розробці документів модернізації тогочасного шкільництва; поширення методичних досягнень реформаторської педагогіки в діяльності закладів середньої освіти різних форм власності.

У *другий період (1917 – 1919 рр.)* організаційно-методичним центром з вивчення зарубіжного досвіду став журнал «Вільна українська школа» (ВУШ). Період його діяльності (1917–1919 рр.) припав на важкі часи становлення української державності, проте журнал надав праці з розбудови національної системи освіти за європейським зразком нового імпульсу. Обраний напрям пояснювався багато в чому тим, що до редакційної колегії ВУШу ввійшла значна кількість колишніх співробітників «Світла». Серед них слід відмітити С. Русову, О. Музиченка, Я. Чепігу, С. Сірополка, В. Дурдуківського та ін.

Праці науковців, освітніх діячів означеного періоду, особливо С. Русової, В. Петруся, О. Музиченка, А. Володимирського, Я. Чепіги та ін., піднесли справу вивчення ідей реформаторської педагогіки на новий

рівень критично-порівняльних досліджень, креативного (творчого) використання зарубіжних досягнень. Найяскравішим прикладом саме такого підходу слід вважати вироблення документів щодо концептуальних засад національної школи, побудованих на принципах європейсько-американської педагогіки – резолюції по принципу єдиної школи та резолюції по трудовій школі.

Таким чином, сутність визначених нами критеріїв у цьому періоді становила: *серед провідних напрямів вивчення* – організаційні, змістові, методичні особливості розбудови загальної національної трудової школи, системи всього шкільництва в цілому; *серед загальних підходів та методів дослідження*: систематичне вивчення реформаторської педагогіки з орієнтацією на перевірений практичний досвід; перевага порівняльно-зіставних та креативно-авторських методів, формування авторських концепцій вітчизняних науковців; *серед особливостей використання інноваційного досвіду*: використання новацій при розробці українських державних документів по трудовій школі; організоване ознайомлення вчительства з досягненнями реформаторської педагогіки.

Третій період (20-ті – початок 30-х рр. ХХ ст.) – злет інтересу до теорії й практики реформаторської педагогіки в радянській Україні. У відповідності до особливостей розгортання процесу дослідження реформаторської педагогіки вказаного періоду нами було виокремлено чотири етапи:

1-й етап (1920–1922 рр.) – формування української освіти за зразком Наркомосу РСФРР. Дослідження ідей реформаторської педагогіки в цей час проводилось за особистісними бажаннями педагогів-науковців, як продовження роботи, напрями якої були визначені за часів української революції;

2-й етап (1922–1924 рр.) – розробка й реалізація системи освіти за схемою наркома Г. Гринька, організація вивчення й використання зарубіжного досвіду; організаційна й фінансова підтримка досліджень на державному рівні; активізація наукових пошуків українських науковців у руслі реформаторських досягнень, особливо течій: вільне виховання, педологія, індивідуальна педагогіка, педагогіка особистості, експериментальна педагогіка тощо;

3-й етап (1924–1928 рр.) – час культурно-освітнього ренесансу, активного новаторства, експериментування й пошуку. Дослідження ідей світової реформаторської педагогіки стало основою для формування українськими освітніми діячами власних теоретичних підходів, зокрема трудової школи (С. Ананьїн, Б. Манжос, О. Музиченко, Я. Ряппо, Я. Чепіга), експериментальної педагогіки (В. Протопопов, І. Соколянський), педології (С. Ананьїн, О. Залужний, В. Протопопов, І. Соколянський, Я. Чепіга), соціальної педагогіки й виховання (Г. Гринько, О. Залужний, О. Попов, Я. Ряппо), педагогіки колективу (О. Залужний, С. Лозинський, А. Макаренко),

прагматичної педагогіки (С. Ананьїн, Б. Манжос, Я. Чепіга), індивідуальної педагогіки (Я. Мамонтов, О. Музиченко), естетичного виховання (С. Ананьїн, Я. Мамонтов), вільного виховання (Я. Мамонтов, О. Музиченко, Я. Чепіга), національного виховання (Г. Ващенко, В. Дурдуківський, Г. Іваниця, Я. Чепіга), санітарної педагогіки (Д. Ман, Т. Привалова, С. Советов, І. Ульянов), та формування оригінальних авторських концепцій «Школа чинності» С. Ананьїна, «Школа природного розвитку» А. Володимирського, «Естетизація особистості» Я. Мамонтова [5, 164].

4-й етап (1928–1933 рр.) – розгортання уніфікаційних процесів у системі радянської освіти, поступове ствердження марксистсько-ленінської ідеології в суспільних науках, у тому числі й педагогіці, згортання процесів неупередженого дослідження реформаторської педагогіки, засудження педології й зарубіжного педагогічного досвіду загалом.

Таким чином, сутність критерію «*провідні напрями вивчення*» в цьому періоді становили дослідження змістових і методичних інновацій «єдиної трудової школи», професійно-технічної освіти, організації дитячого руху, загальних засад соціального виховання й пошуки прихильників радянської соціалістичної педагогіки за кордоном.

Серед загальних підходів та методів дослідження треба відмітити: розширення предметного поля досліджень; наявність альтернативних підходів; розвиток авторських концепцій і теорій реформаторського спрямування українськими науковцями; формування нового наукового напрямку щодо дослідження класифікацій реформаторської педагогіки – педагогічної типології (С. Ананьїн, Г. Готалов-Готліб, Я. Мамонтов, О. Музиченко); організація масового експерименту щодо перевірки інноваційного досвіду.

Особливостями використання інноваційного досвіду в даному періоді стало: упровадження новацій на кожному з етапів педагогічного процесу трудової школи (цільовому, організаційно-процесуальному, контрольнo-коригувальному); творче використання організаційно-методичних здобутків реформаторської педагогіки через модифікацію Дальтон-плану, методу проєктів, розробку комплексної системи навчання, запровадження нових методів навчання – дослідницького та його різновидів, використання нових організаційних форм роботи – ланкової, бригадно-лабораторної проробки навчального матеріалу; введення досвіду реформаторської педагогіки до змісту фахової підготовки й перепідготовки вчительства.

Четвертий період (друга половина 30-х – 80-ті роки ХХ ст.) – відзначився перетворенням української школи на «сталінську гімназію», припиненням вивчення й відмовою від використання ідей реформаторської педагогіки. У його складі виокремлюємо три етапи.

1-й етап (1934–1956 рр.) – Постановою ЦК ВКП(б) від 4 липня 1936 року «Про педологічні перекирення в системі Народних Комісаріатів

Освіти» було заборонено дослідження в галузі вікової психології, педології та експериментальної педагогіки. Це рішення поклало край лояльності радянської влади щодо відносно неупередженого дослідження досвіду реформаторської педагогіки.

2-й етап (1956–1975 рр.) – «хрущовська відлига», поступове повернення наукового інтересу до зарубіжного реформаторського досвіду в Україні. Політика лібералізації суспільства, безперечно, позначилася й на стані освіти. Дослідження зарубіжної педагогіки, у тому числі реформаторської, проводилося з позицій критики й розвінчування положень «антинародної буржуазної науки Заходу», вишукування суперечностей, негативної оцінки здобутків. До кінця 80-х років ХХ століття реформаторський рух вивчався вітчизняною історико-педагогічною наукою як певний етап розвитку буржуазної педагогіки, а увага здебільшого, зосереджувалася на його суперечностях і недоліках.

3-й етап (1977–1990 рр.). У 70–80-ті роки ХХ ст. з'являється широке коло досліджень з реформаторської та порівняльної педагогіки, авторами яких стали радянські педагоги Н. Абашкіна, Б. Бім-Бад, Б. Вульфсон, О. Джуринський, З. Малькова, С. Мендлина, А. Піскунов, К. Салімова та ін. У працях цих дослідників було здійснено аналіз основних напрямів реформування освітніх систем у розвинених країнах та країнах, що розвиваються, висвітлено процеси модернізації змісту і методів навчання, схарактеризовано різні напрями використання здобутків реформаторської педагогіки.

Вивчення реформаторського досвіду позарадянською українською педагогічною думкою вказаного періоду здійснювалося науковцями попереднього періоду, які були змушені покинути батьківщину, але не полишили роботи на користь національної культури й освіти. Серед найвизначніших представників української еміграції були: С. Русова, Г. Ващенко, І. Огієнко, С. Сірополко, С. Черкасенко, М. Лозинський, І. Ющишин та інші педагоги-дослідники.

Отже, *особливостями вивчення* реформаторської педагогіки в четвертому періоді на його початку стало обмеження досліджень, що обумовлювалось установленням партійно-класової ідеології та консервацією реформаторських ідей, а наприкінці періоду – поновлення інтересу до досвіду західної педагогіки, у тому числі й реформаторської, на рівні окремих ідей та технологій.

У використанні *загальних підходів та методів дослідження* на початку періоду спостерігалася перевага критикансько-порівняльних методів, класового підходу, акцентування на шкідливості та антинауковості досвіду реформаторської педагогіки як складової частини імперіалістичної педагогіки. Глибокий аналіз та систематизація досягнень тогочасної педагогічної науки й освіти за кордоном в умовах пом'якшення політичного клімату були характерними для завершального етапу періоду.

Серед особливостей використання інноваційного досвіду даного періоду слід відмітити: продовження критики філософських засад західних педагогічних систем; фрагментарне й часто упереджене використання при історіографічному аналізі проблем трудової школи, вільного виховання тощо; використання положень зарубіжної педагогіки в якості антитез радянській педагогіці. Однак, наприкінці періоду була обґрунтована можливість практичного використання окремих продуктивних закордонних освітніх технологій (наприклад, програмованого навчання).

П'ятий період (поч. 90-х років ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) пов'язаний із важливими для українців соціально-політичними подіями, серед яких перше місце посідають процеси проголошення незалежності та відродження освітніх інституцій на національних основах. Ці фактори сприяли розгортанню нової хвилі досліджень реформаційного досвіду в освіті.

Якісно новий етап досліджень пов'язано зі створенням у 1992 році при Українському Науково-дослідному Інституті Педагогіки лабораторії порівняльної педагогіки під керівництвом І.Тараненка. У 1995 році з ініціативи академіка АПН України О. Сухомлинської відновив свою діяльність науково-методичний журнал «Шлях освіти», який продовжив компаративістичні традиції, що існували в цьому часописі в 20-х роках ХХ століття. Ознакою періоду стало введення досвіду реформаторської педагогіки до змісту педагогічних дисциплін студентів педагогічних ВНЗ, а отже, і відображення явища в навчально-методичній літературі: підручниках, хрестоматіях, навчальних посібниках, методичних рекомендаціях В. Кравця, М. Левківського, О. Дубасенюка, Л. Медвідь, А. Сбруєвої, О. Сухомлинської та ін. Розгорнулися авторські пошуки в експериментальних школах, збільшився інтерес до нетрадиційних форм навчання, альтернативних і авторських шкіл, які будують свою роботу за різними системами, заснованих на теоріях реформаторської педагогіки Р. Штайнера, М. Монтесорі, С. Френе, Ж. Піаже, О. Декролі, Г. Нейєндорфа та ін. Завдяки працям відомих дослідників історії педагогіки Л. Ваховського, Н. Дічек, В. Курила, Н. Лавриченко, А. Сбруєвої, О. Сухомлинської та інших було визначено й окреслено методологічні підходи та завдання вивчення й використання зарубіжного реформаторського досвіду.

Таким чином, сутність визначених нами критеріїв у цьому періоді становила *серед провідних напрямів вивчення: досвід концепцій і систем гуманістичного спрямування: М. Монтесорі, С. Френе, П. Петерсона, Р. Штейнера, Я. Корчака; діяльність «класичних» та модифікованих альтернативних навчальних закладів, модифікації інноваційних освітніх технологій тощо.*

Загальні підходи та методи дослідження цього періоду демонстрували сплеск уваги до перевіреного часом досвіду реформаторської педагогіки в умовах кризи класово-радянської моделі освіти; засвідчили становлення якісно нового етапу національної компаративістики завдяки

використанню нових методологічних підходів, що орієнтуються на пошук і неупереджений аналіз прийнятного прогресивного досвіду.

Серед особливостей використання інноваційного досвіду варто підкреслити інтеграцію досягнень реформаторської педагогіки в сучасну українську систему освіти (навчально-виховні заклади різних щаблів та власності) від фрагментарного до системного, від автентичного до адаптованого; вплив та зміцнення теорії гуманістично-орієнтованої системи виховання; широке використання освітніх технологій у навчально-виховній діяльності дітей і молоді.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, аналіз провідних тенденцій вивчення теорії та використання практичного досвіду реформаторської педагогіки вітчизняними й українськими діячами дозволив виокремити сукупність критеріїв, що враховують як педагогічні, так і позапедагогічні особливості досліджуємого явища. На їх підставі ми простежили методологічну й змістову генези вивчення теорії реформаторської педагогіки, особливості використання її новаційного досвіду, що дало можливість розробити авторську періодизацію вивчення теорії й практики зарубіжної реформаторської педагогіки у вітчизняній та українській педагогічній науці вказаного періоду. Запропоновані підходи до аналізу феномена реформаторської педагогіки будуть корисними для тих, хто цікавиться сутністю зарубіжних інновацій кінця ХІХ – початку ХХ століть, їх вивченням вітчизняною й українською наукою, використанням зарубіжних інновацій в Україні. Критерії й періоди, запропоновані в статті, можуть бути одним із прикладів для аналізу й узагальнення вивчення багатоаспектного педагогічного феномену, що досліджується протягом тривалого історичного часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХІ столітті : монографія / Л. Д. Березівська. – К. : Богданова А.М., 2008. – 406 с.
2. Гупан Н. М. Історіографія розвитку історико-педагогічної науки в Україні : монографія / Н. М. Гупан. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2000. – 221 с.
3. Кемінь Г. М. Розвиток ідей «нового виховання» у західноєвропейській педагогіці (кінець ХІХ – середина ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Г. М. Кемінь. – Луганськ, 2004. – 20 с.
4. Курило В. С. Освіта та педагогічна думка Східноукраїнського регіону у ХХ столітті : монографія / В. С. Курило. – Луганськ : ЛДПУ, 2000. – 460 с.
5. Сбруєва А. А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навчальний посібник / А. А. Сбруєва, М. Ю. Рисіна, Н. Г. Осьмук ; за заг. ред. проф. А. А. Сбруєвої. – Суми : ВВП «Мрія», 2015. – 250 с.
6. Сірополко С. Історія освіти на Україні / С. Сірополко. – Львів, 1937. – 174 с.
7. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес : нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.

REFERENCES

1. Berezivska, L. D. (2008). *Reformuvannia shkilnoi osvity v Ukraini u XXI stolitti [Reform of school education in Ukraine in the XXI century]*. K., A. Bohdanov.
2. Hupan, N. M. (2000). *Istoriografiia rozvytku istoryko pedahohichnoi nauky v Ukraini [Historiography of historical pedagogy in Ukraine]*. K.: Vyd-vo NPU after M. P. Drahomanov.
3. Kemin, H. M. (2004). *Rozvytok idei "novoho vykhovannia" u zakhidnoievropeiskii pedahohitsi (kinets XIX – seredyna XX st.) [Development ideas of "new education" of Western European pedagogy (the end of XIX – mid XX century.)]* (PhD thesis abstract). Luhansk.
4. Kurilo, V. S. (2000). *Osvita ta pedahohichna dumka Skhidnoukrainskoho rehionu u XX stolitti [Education and pedagogical thought of East Ukrainian region in the twentieth century]*. Luhansk: LDPU.
5. Sbruieva, A. A., Rysina, M. U., Osmuk N. H. (2015). *Istoriia pedahohiky u skhemakh, kartakh, diahramakh [History of Education in the schemes, charts, diagrams]*. Sumy: PPM "Mriia".
6. Siropolko, S. (1937). *Istoriia osvity na Ukraini [History education in Ukraine]*. Lviv.
7. Sukhomlynska, O. V. (2003). *Istoryko-pedahohichni protses: novi pidkhody do zahalnykh problem [Historical and pedagogical process: new approaches to common problems]*. K., APS.

РЕЗЮМЕ

Осьмук Наталья. Обще­теоретические основы периодизации изучения и использования реформаторской педагогики в отечественной и украинской педагогической мысли конца XIX – начала XXI столетий.

В статье исследованы особенности изучения теории и практики зарубежной реформаторской педагогики в отечественной и украинской педагогической мысли конца XIX – начала XXI столетий. На основании выделенных основных тенденций изучения феномена и обоснованных критериев рассмотрены методологический и содержательный генезисы изучения теории реформаторской педагогики и особенностей использования её новационного опыта, предложена авторская периодизация изучения теории и практики зарубежной реформаторской педагогики в отечественной и украинской педагогической науке указанного периода.

Ключевые слова: зарубежная реформаторская педагогика, отечественная и украинская педагогическая мысль конца XIX – начала XXI столетий, критерии, периодизация.

SUMMARY

Osmuk Nataliia. Theoretical foundations of periodization for the study and use of the reformatory pedagogics in the national pedagogical thought of the late XIX – early XXI centuries.

The purpose of the article is to offer the author's periodization of the phenomenon on the basis of clarification of the leading trends in the study of the experience of reformatory pedagogics in the national pedagogical thought of the late XIX – early XXI centuries.

Research methods: general scientific (analysis, synthesis, analogy, comparison, generalization) and specific scientific: structural-genetic, with the help of which the process of development of the reformatory ideas in the Ukrainian pedagogical thought is characterized and a periodization of their learning is developed; historical and comparative, which gave the opportunity to reveal the peculiarities of learning and using the ideas of reformatory pedagogics in the context of the development of Ukrainian pedagogical thought of the late XIX – early XXI centuries.

The result of research has become the author's periodization of the study and use of experience of the reformatory pedagogics in the national pedagogical thought of the late XIX – early XXI centuries. Criteria of periodization were chosen: 1) research directions of the content of the reformatory pedagogics, caused by the importance of examining the relevant ideas and concepts in each period, taking into account socio-political, socio-economic and cultural needs of society; 2) common methodological approaches and research methods of the reformatory pedagogics and their manifestation in the independent researches and works of scientists who had worked within the native scientific-pedagogical area; 3) the use of reformatory ideas and innovations in the processes of modernization of the national educational sphere; 4) the level of socio-political development of Ukrainians, in particular the availability of public education that had directly influenced the directions and measures of support of scientific researches of the Ukrainian pedagogical science.

The author proposed periodization of the study and use of reformatory pedagogics by Ukrainian pedagogical thought in the period of 80-ies of the XIX and the beginning of the XXI century which provides for the allocation of five periods:

1st period – the 80-ies of the XIX century – 1917 – familiarization with the ideas of reformatory pedagogics, understanding of its progressiveness, development of analytical research methods and the use of achievements in the domestic non-public education;

2nd period – 1917–1919 – expansion of the semantic field of researches, development of the concept of national education on the theoretical foundations of the world reformatory pedagogics (nationalization, democratization, pedocentrism, labour school);

3rd period – 20-ies – early 30-ies of the XX century – active study of the ideas of reformatory pedagogics of the Ukrainian educational leaders and the use of its achievements in educational policy, formation of a new theory of education, vocational teacher training of Ukrainian teachers;

4th period – the second half of the 30-ies – 80-ies of the twentieth century – termination of objective study of foreign ideas of reformatory pedagogics, its official condemnation by the authorities as a bourgeois;

5th period – early 90-ies of XX century – the beginning of XXI century – is characterized by the restoration of scientific interest in reformatory pedagogics as the conceptual basis of innovative development of the school in the context of democratic changes in Ukrainian society and the integration of domestic education into the European space.

The practical significance of the study – proposed approaches to the analysis of the phenomenon of reformatory pedagogics will be useful for those interested in the nature of foreign innovations of the late XIX – early XX centuries, their study of Russian and Ukrainian science, use of foreign innovations in Ukraine.

The criteria and the periods suggested in the article may be one of the examples for analysis and synthesis of the study of interesting, multidimensional pedagogical phenomenon, which had been studied over long periods of historical time.

Key words: *international reformatory pedagogics, national pedagogical thought of the late XIX – early XXI centuries, criteria, periods.*